

20.22x25.94	1/2	84 עמוד	תל אביב time out	27/08/2015	49407509-8
בית התפוצות מוזיאון - 11673					

תרבות



תעודות זהות

אריק אליהו בוקובזה הוא יהודי, אתאיסט, מזרחי וגיי. בשביל להבריח את כל הזהויות השונות שלו לתוך החלל של בית התפוצות הוא היה צריך לארוז אותן בחזות של ציור נאיבי ופריטי יודאיקה. זה הצליח לו // שרון קנטור צילום יולי גורודינסקי

שהתפנה לאמנות רק בגיל מאוחר. הוא עלה לישראל מפריז בגיל 6, עם הוריו, יוצאי תוניסיה. אליהו זכה לחינוך הטוב ביותר, כולל שיעורי פסנתר אצל מורה שהתעקשה לקרוא לו "בוקובסקה".

הדמות שעולה מהתערוכה - האינטלקטואל המזרחי בעל החינוך הקלאסי - היא דמות שהולכת ונדחקת מהמרכז של השיח. גם בדיונים על המזרחי החדש נדמה שלא רוצים בו, ב"מזרחי האירופאי" הזה.

"לי בכלל יש בעיה עם ההגדרה 'מזרחי'. המרחק בין תוניס לקובלנקה הוא בדיוק המרחק על המפה בין תל אביב לפריז, כלומר, אלו שני עולמות שונים לגמרי. מה מחבר אותי עם תימן? מה הקשר בין המזרחיות שלי לבין זו של אייל גולן? אין קשר. כשאני אומר שמוזיקה מזרחית מבחינתי זה לא רמה, אני מדבר על משהו מאוד מוגדר: על המוזיקה הים תיכונית העכשווית. אום כולתום זה לא. אוטומטית יבואו ויגידו שמי שאוהב אום כולתום צריך לאהוב אייל גולן".

אתה דווקאיסט.

"יכול להיות שמה שפיתח אצלי את סוג המחשבה הזה הוא שתמיד הייתי במיעוט. למדתי בכליך ברמת גן ובמשך הרבה זמן לא שמתי לב שכולם סביבי הם, נניח, הרבה יותר אשכנזים. רק כשהגעתי לצבא הבנתי שכשמוכרו השם אליהו בוקובזה וכשמחכים שאותו אליהו בוקובזה יופיע - נבנית מערכת שלמה של ציפיות וסטריאוטיפים ואני לא ממלא אותם".

אביו של בוקובזה הוכרו לאחרונה, כניצול שואה, וכך, לפי בוקובזה, הוא השיג את מפתח הזהב למועדון המקובלים של החברה הישראלית. "הרבה שומעים בשיח המזרחי החדש, ערספואטיקה וכל אלה, את המרוקאים ואת העירקים. תוניסאים ואלג'יראים את לא שומעת הרבה. אבא שלי גדל מלון מז'סיק, ששימש המפקדה של הגסטפו. 'כששואלים את אבא שלי מה הזיכרון שלו מהתקופה, הוא אומר: 'אנשים מאוד מנומסים. האהבה שלי למוזיקה קלאסית התחילה שם'. זאת חוויית השואה של אבא שלי, 'ניצול שואה'. התוניסאים, שנאבקו מאוד מאוד שהשם שלהם יהיה כתוב ביד ושם, הבינו שהישראליות היא למעשה אשכנזיות ובזה הם רוצים לקחת חלק. בגלל זה אני בא ואומר שההגדרה של הזהות שלי כמזרחי היא גם מאתגרת כלפי התוניסאים. אני בא ואומר בלי בושה 'אני מזרחי', אפילו שכיוצא בליך וחיל המודיעין, בעל תואר אקדמי שמנגן באך - הייתי יכול להיות היקה המושלם".

הצבה של שולחן סדר פסח שלצדו כיסאות וצלחות ששימשו את משפחתו.

"הפינוט בשטיח צועקות 'יודאיקה', אך הן למעשה הסמל של בית"ר ירושלים. כלומר, העבודה שנקראת 'פמיליה' ומדברת על המשפחה היהודית מכילה גם את 'לה פמיליה' - הארגון הכי גזעני שיש. רציתי שכל העבודה הזו תשב על המחשבה שהבסיס לכל משפחה הוא למעשה גזענות - מהרגע שאתה מגדיר מישהו כשייך למשפחה שלך, מישהו אחר מוצא ממנה והוא כבר שווה פחות".

קשה לענות על השאלה אם בוקובזה בודק את גבולות הסובלנות של הממסד או מליבש גלימה סגונית על נרטיבים מורכבים. ייתכן שכאן בדיוק טמון סוד קסמו. בכל אופן, התערוכה הנוכחית אינה הראשונה שבה הוא מגניב

בתא ונכר חרדים נעצרים מול ציור של גבר משופם בשמלת כלה. ניכר בהם שהם מבולבלים. "מה זה?", שואל הילד. הסבתא ממלמלת, אינה יודעת מה להשיב. לבסוף נמצא הפתרון: "אה, זה פורים", אומרת הסבתא. נראה שהתשובה מספקת את הילד, והוא אץ להסתכל על התמונה הבאה. הסבתא עוד משתהה מעט. סוג ההשתהות הזה הוא מה שהופך את התערוכה של אָריק אליהו בוקובזה (51) בבית התפוצות לרדיקלית: "אני בא אל תוך מוזיאון העם היהודי ואני מנכיח את עצמי, מספר בוקובזה. אני בא ואומר: אני גיי, אני אתאיסט, אני בן סורר. אבל...".

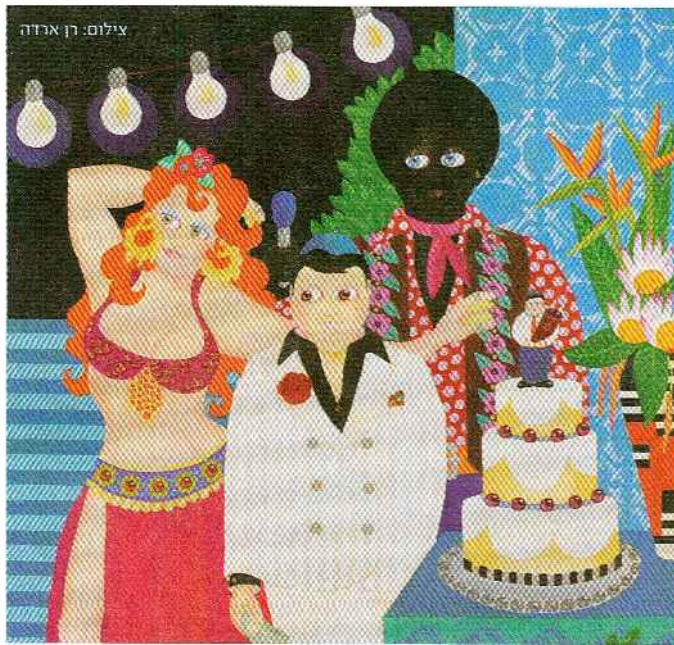
"אבל אני יהודי, מה תעשו לי?".

"בדיוק כך. אני כאן. אני חלק מהמחנה, לא תוציאו אותי. ובואו תראו מה אני חושב על החגים, על המסורת".

וכדי להיות "חלק מהמחנה" אתה מתחפש לאמן נאיבי.

"הציור הנאיבי מושך ומכניס לכאן את אותם הקהלים שאם הייתי אומר להם: בואו נדבר על אתאיזם, הומוסקסואליות ויהדות - הם לא היו באים לראות את התערוכה הזאת".

הקהלים מתקהלים. היילים, סטודנטים, דתיים, תגליתניקים - כולם נחשפים לציורים המרהיבים ועמוסי המסרים של בוקובזה. חתונות חד מיניות זה עוד כלום - לצדן נראות סוכות דמויות מאחזים חללים שעליהם מתנוססים גדלי ישראל נטולי מגן דוד או דיוקן של נער גבעות האוחז בגלוי בחץ וקשת, על גבו רובה, על חגורתו רימון יד.



"אני בא ואומר בלי בושה 'אני מזרחי', אפילו שאני יכול להיות היקה המושלם"

שאלות למקומות המתמחים בתשובות: עבודות שלו, שהציגו את אלכסנדר זייד ואת "משפחת הפרדסן" כפולטינים ושנרכשו לאגף החדש של הכנסת, חוללו בשעתן מהומה, אך לבסוף נותרו תלויות על הקיר.

אולי ישראל אפשרית לאדם כמוך רק כשאתה משתמש בכל אחד מהנרטיבים שלך כנפרד. כלומר, כשהמזרחיות מופרדת מזה שאתה גיי, כשהאתאיזם מופרד מזה שאתה יהודי?

"כל עוד אוכל לומר בחופשיות את מה שאני רוצה אז המקום שלי הוא כאן. אני חושב שהפריבילגיה של אמנות פלסטית היא לדבר בצורה שתמיד תאפשר חופש יחסי. אני לא טקסט. יכול להיות שלתיאטרון יותר קשה, יכול להיות שמה שמגן עליי כרגע הוא שהאמנות הפלסטית מעניינת רק קומץ של אנשים. זה שאתה זנח".

בוקובזה הוא לייט בלומר, רוקח לשעבר

שומעת הרבה. אבא שלי גדל מלון מז'סיק, ששימש המפקדה של הגסטפו. 'כששואלים את אבא שלי מה הזיכרון שלו מהתקופה, הוא אומר: 'אנשים מאוד מנומסים. האהבה שלי למוזיקה קלאסית התחילה שם'. זאת חוויית השואה של אבא שלי, 'ניצול שואה'. התוניסאים, שנאבקו מאוד מאוד שהשם שלהם יהיה כתוב ביד ושם, הבינו שהישראליות היא למעשה אשכנזיות ובזה הם רוצים לקחת חלק. בגלל זה אני בא ואומר שההגדרה של הזהות שלי כמזרחי היא גם מאתגרת כלפי התוניסאים. אני בא ואומר בלי בושה 'אני מזרחי', אפילו שכיוצא בליך וחיל המודיעין, בעל תואר אקדמי שמנגן באך - הייתי יכול להיות היקה המושלם".